

แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคปกติวิถีใหม่ตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหาร
สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1^{*}
GUIDELINES FOR LEADERSHIP DEVELOPMENT IN THE NEW NORMAL ACCORDING
TO THE TEN ROYAL VIRTUES OF PRIMARY SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER
THE OFFICE OF SARABURI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 1

¹ขวัญใจ สุขเลิศ Kwanjai Suklert ²พระครูวิรุฬห์สุตคุณ Phrakhruwirunsuttakun

³ทองดี ศรีตระการ Thongdee Sritragarn

^{1,2,3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author E-mail: kkwanjai.sk@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำในยุคปกติวิถีใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคปกติวิถีใหม่ตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคปกติวิถีใหม่ตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี คือ การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครู จำนวน 132 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการหาค่าสถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน จำนวน 5 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำในยุคปกติวิถีใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก 2) วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคปกติวิถีใหม่ตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ (1) ด้านผลสัมฤทธิ์ของภาวะผู้นำ (2) ด้านการสื่อสารของภาวะผู้นำ (3) ด้านสมรรถนะของภาวะผู้นำ และ (4) ด้านมนุษยสัมพันธ์ของภาวะผู้นำ ตามลำดับ 3) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคปกติวิถีใหม่ตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 เป็นการนำหลักทศพิธราชธรรมบูรณาการเข้ากับในการพัฒนาภาวะผู้นำ คือ การสร้างบรรยากาศการทำงาน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ยอมรับความแตกต่าง ส่งเสริมให้ครูมีความคิดริเริ่มพัฒนาองค์ความรู้รอบด้าน ยึดมั่นในความถูกต้องยุติธรรม ทำให้การบริหารสถานศึกษาเกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำในยุคปกติวิถีใหม่, หลักทศพิธราชธรรม, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research are: 1) to study the current state of leadership in the New Normal of primary school administrators, 2) to study methods for leadership development in the New Normal of primary school administrators according to the Ten Royal Virtues, and 3) to propose guidelines of leadership development methods according to the Ten Royal Virtues for primary school administrators under the Office of Saraburi Primary Educational Service Area 1. The mixed research methods were used in the study. The data were collected by questionnaires from 132 samples and by interviews with 5 experts. The data were analyzed by percentage, mean, standard deviation and content analysis. The study results that; 1) The current state of leadership in the New Normal of primary school administrators under the Office of Saraburi Primary Educational Service Area 1 was at a high level overall, 2) The methods for leadership development in the New Normal of primary school administrators according to the Ten Royal Virtues were in a high level, (1) Leadership achievement, (2) Leadership in communication, (3) Competency of leadership, and (4) Human relations of leadership, 3) The guidelines of leadership development methods according to the Ten Royal Virtues for primary school administrators under the Office of Saraburi Primary Educational Service Area 1 is an integration of the Ten Royal Virtues in leadership development, which is to create a working atmosphere, teamwork, accept the difference, encourage teachers to take initiative to develop all-round knowledge, adhere to correctness and fairness. It is making school administration more efficient.

Keywords: Leadership Development in New Normal, The Ten Royal Virtues, School Administrators

บทนำ

ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงตามสถานะของสังคมโลกภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เข้าสู่ยุคชีวิตปกติวิถีใหม่ (New Normal) เป็นรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างจากอดีต ประกอบด้วยวิถีคิด การเรียนรู้ การปฏิบัติ และการใช้ชีวิตแบบใหม่ ทำให้ต้องปรับตัวเพื่อรับมือกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตและสังคมไทย ทั้งด้านศีลธรรม วัฒนธรรมที่ดีงามลดลง ในขณะเดียวกันผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคลากรวิชาชีพที่รับผิดชอบการบริหารสถานศึกษาที่มีความสำคัญต่อการจัดการทางการศึกษา ผู้บริหารที่มีความเป็นผู้นำจะส่งผลต่อการพัฒนาการศึกษา อาทิ การประสานงานและบริหารหน้าที่ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งประกอบไปด้วยการวางแผน การบริหารทรัพยากรบุคคล และการควบคุมองค์กร ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีคุณสมบัติและพฤติกรรมที่เหมาะสมในการเป็นผู้นำเพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพ โดยทั่วไปคุณลักษณะของผู้บริหารจัดการจะต้องเป็นผู้มีความรู้ดีมีปฏิภาณไหวพริบดี มีบุคลิกภาพดี มีความคิดริเริ่ม รู้จักปรับปรุงแก้ไข มีความสามารถในการโน้มน้าวจิตใจ มีความเข้าใจบุคลิกทั่วไป

และเข้าใจสังคมได้ดีมีความอดทนและรับผิดชอบสูง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีประสานงานได้ดี มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงและเป็นที่ยอมรับนับถือ ให้ความช่วยเหลือผู้อื่น มีความยุติธรรม ลักษณะดังกล่าวไม่ได้หากันได้ง่ายๆ ในสถานศึกษาที่หายากยิ่งกว่านั้นคือ ภาวะผู้นำหรือความเป็นผู้นำ (ธร สุนทรายุทธ, 2551) ปัญหาของผู้บริหารโรงเรียนที่พบมาก คือ ความไม่เด็ดขาดและไม่หนักแน่นในการพิจารณาตรวจสอบเรื่องราวต่างๆ ความไม่เป็นกลาง รวมไปถึงความลำเอียงที่มีต่อผู้ร่วมงาน และผู้บริหารมีภาระงานมาก จึงไม่ค่อยมีเวลาในโรงเรียนเท่าที่ควร การกระจายอำนาจการบริหารไม่ชัดเจนจึงเป็นสาเหตุทำให้เกิดความขัดแย้ง สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาที่เกิดจากการขาดคุณธรรม จริยธรรมและภาวะผู้นำของผู้บริหารทั้งสิ้น ผลกระทบของปัญหาเหล่านี้ นอกจากจะทำให้กระบวนการบริหารภายในโรงเรียนไม่เข้มแข็ง และทำลายขวัญกำลังใจของครูในโรงเรียนแล้วยังส่งผลกระทบไปถึงการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน อันจะทำให้คุณภาพด้านการเรียนการสอนของโรงเรียนไม่ได้มาตรฐานอีกด้วย (พระครูภัทรธรรมคุณ, 2554) ซึ่งภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นคุณลักษณะส่วนตัวของบุคคลที่จะแสดงพฤติกรรมออกมาเมื่อได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลเป็นความสามารถที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงานร่วมกันหรือร่วมอยู่ในเหตุการณ์เดียวกัน ภาวะผู้นำจะมีมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ในการบริหารสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพ นอกจากความรู้ ความสามารถ และทักษะในการบริหารที่ผู้นำต้องมี ภาวะผู้นำ คือสิ่งสำคัญที่จะส่งผลให้สามารถนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่วางไว้

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมที่สามารถนำไปพัฒนาได้อย่างเหมาะสมกับการบริหารจัดการศึกษา โดยเฉพาะหลักทศพิธราชธรรม เป็นการพัฒนาภาวะผู้นำเป็นการที่ผู้นำยึดตามหลักทศพิธราชธรรม ซึ่งถือว่าเป็นหลักพื้นฐานที่เป็นองค์ประกอบในส่วนที่เป็นคุณสมบัติของความเป็นผู้นำ ดังนี้ ด้านการพัฒนาตน มี 3 ด้าน คือ ควบคุมพฤติกรรมด้วยการรักษาศีล ความซื่อสัตย์ การมีความหนักแน่น สติมั่น ในธรรม มีความเที่ยงธรรม ด้านการพัฒนาคนมี 5 ด้าน คือ ความอ่อนโยน พุดจาสุภาพไพเราะ การให้การเสียสละ การระงับความโกรธ ไม่เบียดเบียน ไม่เอาเปรียบ ด้านพัฒนางานมี 2 ด้าน คือ มีความอดทน ไม่หลงในอำนาจหรือเงินทอง และรู้จักอดทน จะช่วยให้ผู้บริหารมีคุณธรรม จริยธรรมและความซื่อสัตย์เป็นแบบอย่างที่ดี ผู้บริหารเป็นที่ยอมรับแก่ผู้ร่วมงาน ทำให้เกิดศรัทธา ความเลื่อมใส ที่จะเชื่อมั่นและปฏิบัติตามทำให้เกิดขวัญและกำลังใจ เกิดความรักสามัคคีในกลุ่ม ส่งผลต่องานมีประสิทธิภาพ เสริมสร้างภาพลักษณ์ชื่อเสียงที่ดี และเป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคม เพื่อพัฒนาให้เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรมประกอบด้วยคุณสมบัติทั้งร่างกาย และสติปัญญา

ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาสภาพของภาวะผู้นำตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในยุควิถีชีวิตใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 เพื่อนำหลักการและวิธีการไปเป็นแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในยุควิถีชีวิตใหม่ตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 อันจะก่อให้เกิดผลโดยตรงต่อการบริหารสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำในยุคปกติวิถีใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1
2. เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคปกติวิถีใหม่ตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1

3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคปกติวิถีใหม่ตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.1 ประชากร ได้แก่ ครูโรงเรียนประถมศึกษา ในอำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี จำนวน 203 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูโรงเรียนประถมศึกษา ในอำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี จำนวน 132 คน ได้มาจากการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie & Morgan (1970)

1.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 จำนวน 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำในยุคปกติวิถีใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 ประกอบด้วยตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำในยุคปกติวิถีใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 ลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคปกติวิถีใหม่ตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1

2.2 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปกติวิถีใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1

3. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ 1) ศึกษาศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งงานวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ เกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคปกติวิถีใหม่ตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา 2) สร้างเครื่องมือวิจัย คือ ร่างแบบสอบถาม โดยคำนึงวัตถุประสงค์ และขอบเขตการศึกษา 3) นำร่างแบบสอบถามที่ได้จัดทำขึ้นไปปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตรวจสอบเพื่อหาข้อปรับปรุงและแก้ไข 4) นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาความเหมาะสมของภาษาและเนื้อหารายชื่อ จากนั้นนำไปหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาที่ต้องการวิจัย (Item-Objective Congruence Index IOC) 5) พิจารณาผลค่าดัชนีพบว่า มีค่า 1.00 ทุกข้อ 6) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่เป้าหมาย จำนวน 30 ชุด เป็นครูและบุคลากรทางการศึกษาโรงเรียนหน้าพระลาน (พิบูลสงคราม) จากนั้นตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์ Cronbach's Alpha ผลความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.989

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ด้วยการหาค่าสถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำในยุคปกติวิถีใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำในยุคปกติวิถีใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 โดยภาพรวม

สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำในยุคปกติวิถีใหม่		ระดับความเห็น			
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1.	ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ในการปฏิบัติหน้าที่	4.06	0.83	มาก	2
2.	ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่	4.09	0.89	มาก	1
3.	ผู้บริหารส่งเสริมให้บุคลากรปรับปรุงการทำงานของตนเองและองค์กรอย่างสม่ำเสมอ	4.00	0.90	มาก	4
4.	ผู้บริหารแสดงออกถึงบทบาทการทำงานที่มีมาตรฐานสูง	4.00	0.98	มาก	4
5.	ผู้บริหารสร้างเป้าหมายร่วมกันกับบุคลากรในการพัฒนาองค์กร	3.90	1.06	มาก	6
6.	ผู้บริหารและบุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์เป้าหมาย และพันธกิจของสถานศึกษา	3.97	0.93	มาก	5
7.	ผู้บริหารยอมรับข้อเสนอของบุคลากรในการพัฒนาองค์กร	3.90	0.87	มาก	6
8.	ผู้บริหารสร้างแรงจูงใจให้เกิดการทำงานเป็นทีม	3.81	1.01	มาก	8
9.	ผู้บริหารนิเทศ กำกับ ติดตามควบคุมการทำงานของบุคลากรอย่างชัดเจน	4.06	0.99	มาก	2
10.	ผู้บริหารแสดงให้เห็นว่ามีความเชื่อมั่นต่อการทำงานของบุคลากร	3.97	0.92	มาก	5
11.	ผู้บริหารมีเหตุและผลสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้กับบุคลากร	3.91	1.05	มาก	7
12.	ผู้บริหารมีการกระจายอำนาจหน้าที่ให้กับบุคลากร	4.02	0.86	มาก	3
13.	ผู้บริหารมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ	3.81	1.06	มาก	8
14.	ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรมีอิสระในการทำงาน	4.02	0.82	มาก	3
15.	ผู้บริหารสร้างบรรยากาศในการทำงานของบุคลากร	3.81	1.04	มาก	8
ภาพรวม		3.96	0.82	มาก	

จากตารางที่ 1 สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำในยุคปกติวิถีใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.96 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.82) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีระดับสูงสุด คือ ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.89) อันดับ 2 คือ ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ในการปฏิบัติหน้าที่ (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.83) และผู้บริหารนิเทศกำกับ ติดตามควบคุมการทำงานของบุคลากรอย่างชัดเจน (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.99) อันดับ 3 คือ ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรมีอิสระในการทำงาน (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.82) และระดับต่ำที่สุดมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน 3 ข้อ ได้แก่ ผู้บริหารสร้างแรงจูงใจให้เกิดการทำงานเป็นทีม ผู้บริหารมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ และผู้บริหารสร้างบรรยากาศในการทำงานของบุคลากร (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.04)

2. ผลการวิเคราะห์การพัฒนภาวะผู้นำในยุคปกติวิถีใหม่ตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การพัฒนภาวะผู้นำในยุคปกติวิถีใหม่ตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 โดยภาพรวม

การพัฒนภาวะผู้นำของผู้บริหารในยุคปกติวิถีใหม่	ระดับความเห็น			
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1. ด้านสมรรถนะของภาวะผู้นำ	3.94	0.86	มาก	2
2. ด้านผลสัมฤทธิ์ของภาวะผู้นำ	3.95	0.85	มาก	1
3. ด้านการสื่อสารของภาวะผู้นำ	3.95	0.85	มาก	1
4. ด้านมนุษยสัมพันธ์ของภาวะผู้นำ	3.88	0.86	มาก	3
รวมเฉลี่ย	3.93	0.86	มาก	

จากตารางที่ 2 การพัฒนภาวะผู้นำของผู้บริหารในยุคปกติวิถีใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.86) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงจากมากไปหาน้อย พบว่า มี 2 ด้านที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน คือ ด้านผลสัมฤทธิ์ของภาวะผู้นำ และด้านการสื่อสารของภาวะผู้นำ อยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.95 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.85) ด้านสมรรถนะของภาวะผู้นำ อยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.86) และด้านมนุษยสัมพันธ์ของภาวะผู้นำ อยู่ในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.88 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.86) ตามลำดับ

3. แนวทางการพัฒนภาวะผู้นำในยุคปกติวิถีใหม่ตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1

3.1 ด้านผลสัมฤทธิ์ของภาวะผู้นำ ซึ่งตรงกับหลักทาน หลักศีล หลักบริจาค หลักอหะวะ หลักมัทวะ หลักอักโกระ และหลักขันติ มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ 1) พัฒนาผู้บริหารให้เป็นผู้มีความรอบรู้ มีทักษะความเป็นผู้นำ มีปัญญา มีความรู้ความสามารถในการบริหาร 2) พัฒนาผู้บริหารให้รู้จักการยอมรับ

มุมมองที่แตกต่าง โดยการเปิดโอกาสให้ผู้บุคลากรในองค์กรได้นำเสนอแนวทางการดำเนินงานใหม่ๆ นำเสนอผลงานใหม่ๆ โดยไม่ตำหนิเมื่อเกิดข้อผิดพลาด พร้อมเสนอแนะแนวทางเพิ่มเติมและการให้คำชม 3) พัฒนาผู้บริหารมีความฉลาดทางอารมณ์ เป็นทักษะสำคัญที่ผู้นำต้องมี โดยการเรียนรู้จักตนเอง ควบคุมตัวเอง การมีแรงจูงใจ เข้าใจผู้อื่น และทักษะการอยู่ร่วมกับผู้อื่น

3.2 ด้านการสื่อสารของภาวะผู้นำ ซึ่งตรงกับหลักทาน หลักศีล หลักอาชวะ หลักมัททวะ หลักอักโกธะ และหลักอวิหิงสา มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ 1) พัฒนาผู้บริหารให้มีทักษะการสื่อสารอย่างเป็นกัลยาณมิตร สั่งการและมอบหมายงานได้อย่างชัดเจน มีความรู้ความเข้าใจในการสื่อสารที่แตกต่างในแต่ละบุคคลเพื่อลดความขัดแย้งในองค์กร 2) พัฒนาผู้บริหารให้มีทักษะการพูดเชิงบวก คนมองโลกในแง่ดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความยืดหยุ่น เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้บุคลากรในองค์กรได้แสดงความสามารถอย่างเต็มที่ที่เป็นสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน 3) พัฒนาผู้บริหารให้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันต่อยุคสมัย มาใช้เพื่อการติดต่อสื่อสารภายในองค์กรและเป็นประโยชน์ในการปฏิบัติงาน

3.3 ด้านสมรรถนะของภาวะผู้นำ ซึ่งตรงกับหลักทาน หลักศีล หลักปริจาคะ หลักอาชวะ หลักมัททวะ หลักตปะ หลักอักโกธะ หลักอวิหิงสา หลักขันติ และหลักอวิโรธนะ มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ 1) พัฒนาผู้บริหารให้มีทักษะในการบริหารการเปลี่ยนแปลง เป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง 2) พัฒนาผู้บริหารให้บริหารงานแบบมีส่วนร่วม มีความมุ่งมั่นและกระตือรือร้น 3) พัฒนาผู้บริหารส่งเสริมครูและบุคลากรในองค์กรทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน สนับสนุนครูได้พัฒนาศักยภาพ ทักษะและความสามารถของตนเองอย่างเหมาะสม และต่อเนื่อง 4) พัฒนาผู้บริหารให้เป็นนักคิดสร้างสรรค์วิธีการทำงานแบบใหม่ๆ อยู่เสมอทำให้โรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

3.4 ด้านมนุษยสัมพันธ์ของภาวะผู้นำ ซึ่งตรงกับหลักทาน หลักอาชวะ หลักมัททวะ หลักอวิหิงสา และหลักขันติ มีแนวทางการพัฒนา ได้แก่ 1) พัฒนาผู้บริหารจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดสัมพันธ์ที่ดีภายในองค์กร เพื่อสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน 2) พัฒนาผู้บริหารให้มีความสามารถในการสร้างบรรยากาศการมีส่วนร่วมในองค์กร 3) พัฒนาผู้บริหารให้มีบุคลิกภาพที่ดี แต่งกายเหมาะสมกับกาลเทศะ ยิ้มแย้มแจ่มใส พูดจาสุภาพ มีน้ำเสียงนุ่มนวล 4) พัฒนาผู้บริหารให้เป็นนักฟังที่ดี ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น เอาใจเขามาใส่ใจเรา มีใจเป็นกลาง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคปกติวิถีใหม่ตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1” สามารถนำผลการวิจัยมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำในยุคปกติวิถีใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยระดับสูงสุด คือ ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับเรื่องความมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มกำลังความสามารถ เพื่อเป็นต้นแบบที่ดีต่อครูและบุคลากรในองค์กร ซึ่งผลการวิจัยมีความสอดคล้องบางประการกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) (2546) ให้ความหมายว่าภาวะผู้นำ คือ คุณสมบัติ เช่น สติปัญญา ความดีงาม ความรู้ความสามารถของบุคคล ที่ชักนำให้คนทั้งหลายมาประสานกัน และพากันไปสู่จุดหมายที่ดีงาม และผลการวิจัยมีความสอดคล้องบางประการกับแนวคิดของพระเทพปริยัติเมธี (2553) ได้ให้ความหมายว่า ภาวะผู้นำ (leadership) คือกระบวนการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง

หรือมากกว่าพยายามใช้อิทธิพลของตนหรือกลุ่มตน กระตุ้น ชี้นำผลักดันให้บุคคลอื่น หรือกลุ่มบุคคลอื่นมีความเต็มใจ และกระตือรือร้นในการทำสิ่งต่างๆ ตามต้องการโดยมีความสำเร็จของกลุ่มหรือองค์กรเป็นเป้าหมาย

2. วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคปกติวิถีใหม่ตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 ในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน มี 2 ด้าน ที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดเท่ากัน คือ ด้านผลสัมฤทธิ์ของภาวะผู้นำ และด้านการสื่อสารของภาวะผู้นำ ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับเรื่องความยุติธรรม ให้ความสำคัญกับทุกคนในองค์กรเท่ากัน คอยสนับสนุนบุคลากรให้มีความเจริญก้าวหน้า ส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรเกิดความคิดสร้างสรรค์ ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผลการวิจัยมีความสอดคล้องบางประการกับการวิจัยของภควรรณ ลุนสำโรง (2560) ที่ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครราชสีมา ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) เปิดโอกาสให้ทุกคนร่วมคิดร่วมทำโดยใช้กระบวนการทำงานเป็นทีมหรือกลุ่ม 2) การเพิ่มขวัญและกำลังใจในการทำงาน 3) การกระตุ้นและสนับสนุนความคิดริเริ่มและการค้นคว้านวัตกรรม 4) การตื่นตัวต่อภาวะคุกคาม ปัญหา อุปสรรค หรือตระหนักถึงการสูญเสียโอกาส และ 5) การส่งเสริมมาตรฐานคุณภาพและความเป็นเลิศทางวิชาการให้เป็นที่ยอมรับของชุมชน และ สอดคล้องกับผลการทฤษฎีภาวะผู้นำของ Blake and Mouton ได้กล่าวไว้ว่า แบบทำงานเป็นทีม (Team Management) แบบ 9,9 ผู้บริหารให้ความสนใจทั้งเรื่องงานและขวัญกำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชา คือ ความต้องการขององค์กรและความต้องการของคนทำงานจะไม่ขัดแย้งกัน เน้นการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพบรรยากาศในการทำงานสนุก ผลสำเร็จของงานเกิดจากความรู้สึกรักยึดมั่นของผู้ปฏิบัติในการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกสัมพันธ์ภาพระหว่างผู้บริหารกับผู้ตาม เกิดจากความไว้วางใจ เคารพนับถือซึ่งกันและกัน ผู้บริหารแบบนี้เชื่อว่าเป็นเพียงผู้เสนอแนะหรือให้คำปรึกษาแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาเท่านั้น อำนาจการวินิจฉัยสั่งการและอำนาจการปกครองบังคับบัญชายังอยู่ที่ผู้ใต้บังคับบัญชา มีการยอมรับความสามารถของแต่ละบุคคลก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ในการทำงานทั้งนี้เพราะการพัฒนาตนเองของผู้บริหารและการพัฒนาบุคลากรด้านการสื่อสาร ถือเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง (Krumam, 2553)

3. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคปกติวิถีใหม่ตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 ประกอบด้วย 1) ด้านผลสัมฤทธิ์ของภาวะผู้นำ ได้แก่ การพัฒนาผู้บริหารให้เป็นผู้มีความรอบรู้ มีทักษะความเป็นผู้นำ มีปัญญา มีความรู้ความสามารถในการบริหาร เปิดโอกาสให้ผู้บุคลากรในองค์กรได้นำเสนอแนวทางการดำเนินงานใหม่ๆ นำเสนอผลงานใหม่ๆ ให้คำชม มีความฉลาดทางอารมณ์ รู้จักตนเอง มีทักษะการอยู่ร่วมกับผู้อื่น 2) ด้านการสื่อสารของภาวะผู้นำ ได้แก่ ผู้บริหารสื่อสารเพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงานร่วมกัน ไม่ควรเอาเปรียบผู้อื่น ไม่เลือกปฏิบัติ แลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเป็นกัลยาณมิตรในการชี้แนะ ให้คำแนะนำ และให้คำปรึกษา มีใจเป็นกลาง ปฏิบัติตนและปฏิบัติงานด้วยความเสมอต้นเสมอปลาย มีทักษะการพูดเชิงบวก มีอัธยาศัยไมตรี 3) ด้านสมรรถนะของภาวะผู้นำ ได้แก่ ผู้บริหารให้การสนับสนุนส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของครู มีวิสัยทัศน์ที่กว้าง กำหนดทิศทางและเป้าหมายในการพัฒนาองค์กรที่ชัดเจน อำนวยความสะดวกกับครู สนับสนุนและส่งเสริมให้ครูอบรมเพื่อพัฒนาตนเอง 4) ด้านมนุษยสัมพันธ์ของภาวะผู้นำ ได้แก่ การเสริมสร้างความสัมพันธ์ภายในโรงเรียนไม่ละทิ้งงานหน้าที่ไปโดยมิชอบ มีความอดทนต่อปัญหาและอุปสรรคในการบริหารงาน มีการเสริมแรงด้วยชมเชยต่อบุคลากรที่ทำความดีตามโอกาสอันควร สร้างบรรยากาศในการทำงานเป็นทีม ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารที่มีความเป็นผู้นำจะส่งผลต่อการพัฒนาการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องพัฒนาตนเองให้มี

คุณสมบัติและพฤติกรรมที่เหมาะสมในการเป็นผู้นำ เช่น มีปฏิภาณไหวพริบดี มีบุคลิกภาพดี มีความคิดริเริ่ม มีความสามารถในการโน้มน้าวจิตใจ มีความอดทน และรับผิดชอบสูง มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความยุติธรรม องค์ประกอบของภาวะผู้นำดังกล่าวจะส่งผลให้การบริหารเกิดประสิทธิภาพ ซึ่งผลการวิจัยมีความสอดคล้องบางประการกับการวิจัยของช่วงโชติ พันธุ์เวช (2552) ที่ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำมีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรเป็นอย่างยิ่งการนำองค์กร ผู้นำหรือภาวะผู้นำที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในการกำหนดเป้าหมายทิศทาง และนำพาองค์กรให้บรรลุตามเป้าหมายโดยใช้ทั้งศิลป์และศาสตร์ที่จะโน้มน้าวและจูงใจบุคลากรให้มีความเป็นเอกภาพ มุ่งไปในทิศทางเดียวกัน และซึ่งผลการวิจัยมีความสอดคล้องบางประการกับการวิจัยของภูษณิศ วรสายัณห์ (2563) ที่ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัล มี 5 ด้านคือ 1) ภาวะผู้นำด้านวิสัยทัศน์ 2) ภาวะผู้นำด้านการเปลี่ยนแปลง 3) ภาวะผู้นำด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ 4) ภาวะผู้นำด้านการสร้างแรงบันดาลใจ 5) ภาวะผู้นำด้านสนับสนุน

นอกจากนี้ผลการวิจัยยังสอดคล้องบางประการกับการวิจัยของประธาน ยศรุ่งเรือง (2559) ที่ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำ คือ 1) แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนสภาพผู้บริหารสถานศึกษา ต้องมีการประชุมวางแผน จัดวางตัวบุคลากร มอบหมายงานให้เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคล เปิดโอกาสให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแสดงความคิดเห็นได้อย่างสร้างสรรค์ สร้างสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ให้ความยุติธรรมกับบุคลากรอย่างเท่าเทียมกัน แสวงหาองค์ความรู้ใหม่ๆ เพื่อนำความรู้ที่ได้มาใช้ในการปฏิบัติงาน 2) แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำแบบแลกเปลี่ยนผู้บริหารสถานศึกษาต้องสร้างแรงจูงใจโดยการให้รางวัล หรือผลตอบแทน แก่ผู้ที่ปฏิบัติงานได้ประสพผลสำเร็จด้วยความยุติธรรมตามโอกาสอย่างเหมาะสม ให้คำแนะนำ แทนการตำหนิ เป็นแบบอย่างที่ดีเพื่อเป็นวัฒนธรรมขององค์กร มีการวัดและประเมินผลอย่างจริงจัง และมีการรายงานผลการดำเนินงานเป็นระยะ และสอดคล้องบางประการกับผลการวิจัยของอรสา มาสิงห์ (2560) ที่ผลการวิจัยพบว่า ทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษามี 6 ทักษะ คือ ทักษะการวางแผน ทักษะการสร้างทีมงาน ทักษะการสื่อสาร ทักษะการจูงใจ ทักษะการแก้ปัญหา และทักษะการสร้างมนุษยสัมพันธ์

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยเป็นแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคปกติวิถีใหม่ตามหลักทศพิธราชธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 ประกอบด้วย 1) ด้านผลสัมฤทธิ์ของภาวะ 2) ด้านการสื่อสารของภาวะผู้นำ 3) ด้านสมรรถนะของภาวะผู้นำ 4) ด้านมนุษยสัมพันธ์ของภาวะผู้นำ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำในยุคปทวิทย์ใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 ด้านผลสัมฤทธิ์ของภาวะผู้นำ พบว่า ข้อที่มีระดับน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และสรรหานวัตกรรมใหม่ให้สามารถบริหารจัดการได้อย่างเป็นระบบ ดังนั้น ควรส่งเสริมบุคลากรมีความกล้าในการคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรมใหม่ๆ มาใช้อยู่เสมอ

1.2 สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำในยุคปทวิทย์ใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 ด้านการสื่อสารของภาวะผู้นำ พบว่า ข้อที่มีระดับน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารมีความอ่อนโยน เป็นกัลยาณมิตรกับเพื่อนร่วมงาน ช่วยแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อบุคลากรในสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้น ผู้บริหารควรสร้างบรรยากาศการทำงาน ช่วยเหลือแบ่งปันความรู้กัน

1.3 สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำในยุคปทวิทย์ใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 ด้านสมรรถนะของภาวะผู้นำ พบว่า ข้อที่มีระดับน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารรักษาอารมณ์ได้มั่นคง เคารพสิทธิของผู้ใต้บังคับบัญชา ดังนั้น ผู้บริหารควรมีจิตใจหนักแน่นมั่นคง ยึดมั่นในความถูกต้อง เข้าใจและเห็นใจเพื่อนร่วมงาน และผู้ใต้บังคับบัญชา

1.4 สภาพปัจจุบันของภาวะผู้นำในยุคปทวิทย์ใหม่ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 1 ด้านมนุษยสัมพันธ์ของภาวะผู้นำ พบว่า ข้อที่มีระดับน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารมีการสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานให้กับครูเมื่อการปฏิบัติงานบรรลุตามวัตถุประสงค์ ดังนั้น ผู้บริหารควรสร้างแรงจูงใจโดยการให้รางวัล หรือผลตอบแทน แก่ผู้ที่ปฏิบัติงานได้ประสบผลสำเร็จด้วยความยุติธรรม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาวิจัยเรื่องการเสริมสร้างทักษะมนุษยสัมพันธ์ตามหลักทศพิธราชธรรมที่มีประสิทธิภาพของผู้บริหารโรงเรียน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะมนุษยสัมพันธ์ของภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา

2.2 ควรทำการศึกษาวิจัยเรื่องการเสริมสร้างทักษะมนุษยสัมพันธ์ตามหลักพุทธธรรมข้ออื่น

เอกสารอ้างอิง

- ช่วงโชติ พันธุเวช. (2552). **การจัดการคุณภาพ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- ธรร สุนทรายุทธ. (2551). **การบริหารจัดการเชิงปฏิบัติ: ทฤษฎีวิจัยและปฏิบัติทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: เนติกุลการพิมพ์.
- ประธาน ยศรุ่งเรือง. (2559). **แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบูรณ์ เขต 3**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- พระครูภัทรธรรมคุณ. (2554). **การศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารการศึกษาตามหลักพรหมวิหาร 4 โรงเรียนมัธยมศึกษาในอำเภอพัฒนานิคม จังหวัดลพบุรี**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพปริยัติเมธี. (2553). **ภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการจัดการความขัดแย้งในสังคมไทย**. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2546). **ภาวะผู้นำ**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- ภควรรณ ลุนสำโรง. (2560). **การพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา**. ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.
- ภูษณิศ วรสายัณห์. (2563). **แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำยุคดิจิทัลตามหลักภavana 4 ของผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อรสา มาสิงห์. (2560). **การพัฒนาทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา**. ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*. 30(3). 607-610.
- Krumam. (2553). **ทฤษฎีภาวะผู้นำ (Leadership Theories)**. แหล่งที่มา <https://www.gotoknow.org/posts/376994> สืบค้นเมื่อ 8 ส.ค. 2565.